

August den sterke berømte porselenssamling

Av Anne Merete Knudsen

Under barokken på 1600-tallet ble det på mote blant europeiske fyrstehus og adel å samle på orientalsk porselen og innrede slottene med overlessete interiører, kalt porselenskabinetter, der dekorerte porselensgjenstander fra Kina og Japan dekket veggene og ble plassert som pynt på bord, i og på skap og ellers hvor det var plass. De rikt smykkede interiørene ble vanligvis komplettert med lakkmøbler, lysekroner og speilarrangement på veggene. Speilene mangfoldiggjorde de tallrike porselensgjenstandene.

Blant alle de kongelige porselenssamlerne var det ingen som overgikk August den sterke (1670 – 1733). Hans fulle navn var Friedrich August I, og han var fra 1694 til sin død i 1733 kurfyrste av Sachsen. I 1697 ble han valgt til konge av Polen under navnet August II. Han gjorde residensbyen Dresden til et av Europas viktigste kultursentra, blant annet ved å bygge opp store kunstsamlinger.

Figur 1: Portrett av August den sterke

I 1687 da August var en ungdom på 17 år, besøkte han kong Louis XIV i Versailles. Der skal han ha sett Trianon de Porcelaine som kongen lot oppføre i 1671 for sin maitresse Madame de Montespan. I 1709 besøkte August den sterke porselenskabinettene i Oranienburg i Brandenburg og Charlottenburg i Prøysen. Dette skal ha vært starten på hans interesse for kinesisk og japansk porselen. Først i 1715 begynte han selv å samle i større omfang, og han fortsatte å erverve porselen i store mengder frem til sin død.

Figur 2: Kinesisk porselen i porselenskabinettet i Charlottenburg. Slottet ble ødelagt av bombing under annen verdenskrig, men er gjenoppbygd.

Dragonvaser

De mest berømte gjenstander i August den sterkes samling er de såkalte «Dragonvaser». Augusts store appetitt på porselenet fra Østen toppet seg våren 1717. Da gjorde han en byttehandel med kong Frederick William I av Prøysen. August den sterke byttet bort 600 dragoner og kyraséer fra kavaleriet i den saksiske hær mot en

samling på 151 eksklusive kinesiske porselensvaser som tilhørte den prøyssiske kongen. Vasene var opprinnelig en del av samlingene i palassene Oranienburg og Charlottenburg.

Figur 3: Porselenskabinettet i Charlottenburg slott.

Samme år kjøpte kurfyrsten det såkalte «hollandske palass» ved Elben i Dresden-Neustadt som han bygget om til et porselensslott. Snart var palasset som siden er kalt «Det japanske palass», smykket med et stort antall porselensobjekter fra Kina og Japan. Porselenet ble utstilt sammen med mange porselensgjenstander på Meissenfabrikken som kongen hadde grunnlagt i 1710. Det orientalske porselenet var i første etasje, mens Meissenporselenet ble utstilt i annen etasje. Beskrivelsen fra 1722 av møbleringen i Det japanske palass vitner om rom dekorert i «kinesisk stil». Innredningen bestod av østasiatiske og europeiske lakk møbler, tapet

av kinesisk silke og venetianske lysekroner. Hvert rom var innredet med en hovedfarge som var forskjellig fra rom til rom. Det japanske palass var enda ikke ferdig innredet da kongen døde i 1733.

I 1727 fikk kongen deler av samlingen, deriblant de 151 dragonvasene, brakt til den kongelige residensen sør for Elben hvor han fikk innredet et porselenskabnett i «tårnværelset». Dette kabinettet eksisterte helt til andre verdenskrig.

Ekte orientalsk porselen

August den sterkes samling av orientalsk porselen kom til samlingen fra forskjellige kilder. Noe hadde fyrsten arvet fra sine forgjengere. På 15- og 1600-tallet var det eksklusive porselenet populære gaver mellom fyrster. Slik hadde det saksiske fyrstehus blitt beriket med kinesisk porselen selv om ikke samlerinteressen var vakt. Mange objekter ble ervervet på det viktige markedet i Leipzig hvor kjøpmenn tilbød kinesisk og japansk porselen som de hadde kjøpt på auksjon i Holland. Kunsthandleren Madame Elisabeth Bassetouche som bodde i Dresden, ser ut til å ha hatt en viktig rolle i oppbyggingen av samlingen, fordi mange garnityrer som består av flere vaser, er kjøpt av henne. Andre kunsthandlere omtales også i de bevarte inventarlistene.

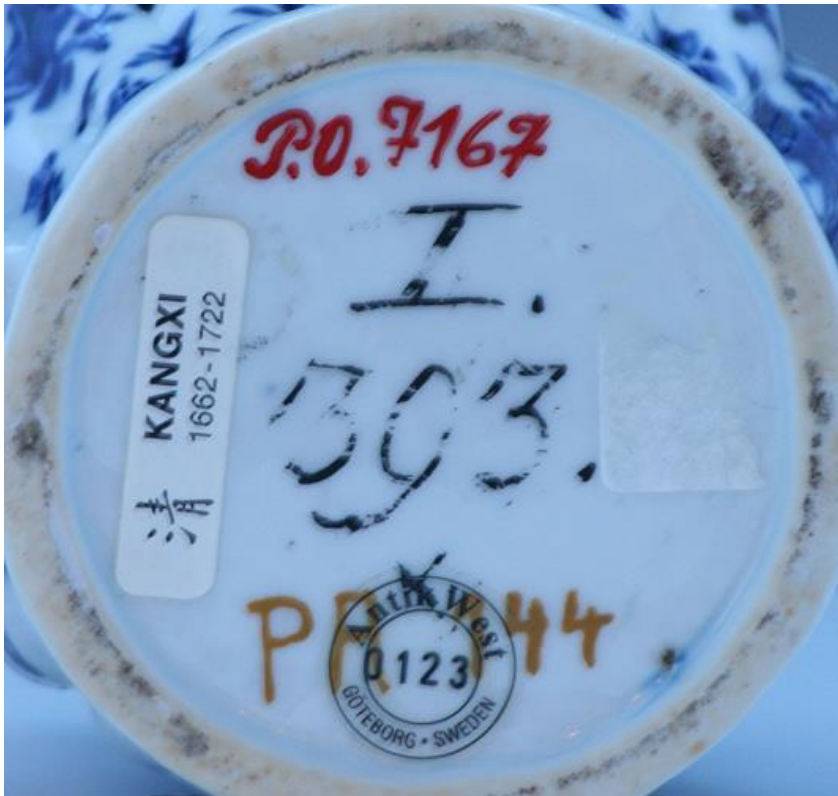
Figur 4: Blåhvit tekanne fra August den sterkes samling. Foto: Knut Myrer.

Hoffets medlemmer hadde som oppgave å erverve porselen på August den sterkes vegne. Blant annet kjøpte den saksiske minister grev Lagnasco orientalsk porselen under et opphold i Holland i 1716. General og statsminister grev Flemming solgte deler av sin egen samling til kongen i 1715 og 1723. Samtidige kilder forteller at fyrsten selv var involvert i oppbyggingen av porselenssamlingen. Det eksisterer instruksjoner som forteller at han var nøye på at porselenet skulle være ekte orientalsk porselen fra Kina eller Japan. Det er likevel vanskelig å si hvorvidt samlingen reflekterer August den sterkes personlige smak. Samlingen omfatter nesten hele spekteret av kinesisk og japansk porselen fra siste halvdel av det 17. og tidlig 18. århundre, dvs. overveiende Kangxi perioden. Ved siden av eksportporselen designet for representative europeiske barokkpalasser, inneholder samlingen mange objekter som var beregnet på et hjemlig kinesisk eller japansk marked og som reflekterer østasiatisk estetisk smak.

Inventarlistene

En viktig kilde til porselenssamlingen i Dresden er de bevarte inventarlistene dvs. katalogene fra 1700-tallet. Den eldste katalogen inneholder oversikt over porselenet som var utstilt i Det japanske palass i 1721 og nyervervelser frem til 1727 da samlingen som nevnt ble flyttet til residensen. De katalogiserte objektene utgjør en imponerende samling på omkring 24 000 gjenstander. Av disse er over 10 000 bevart i Dresdensamlingen i dag. Porselenet var delt inn i forskjellige grupper etter blant annet glasurteknikker. Hvert objekt fikk et katalognummer og ble beskrevet og målt. Nummereringen som kalles Johanneum nummer, ble gravert inn og/eller malt under bunnen av gjenstanden. Et spesielt symbol ble brukt for å skille de ulike grupper fra hverandre. Man skilte mellom blå og hvit underglasur dekorert porselen, familie verte dekorert porselen, japansk porselen som vesentlig var av typen Imari osv. De store gruppene som det blå-hvite, er igjen oppdelt i mindre grupper.

Undergruppene skiller mellom form og funksjon som f.eks. flasker med lang hals eller bord-serviser. Alle de ulike kapitlene i inventarlistene begynner nummereringen med nr. 1. Det er derfor flere gjenstander som har samme katalognummer. Katalogene er et viktig materiale for forskning omkring orientalsk porselens historie.

Figur 5: Merker i bunnen av tekannen figur 4. Foto: Knut Myrer.

Glemsel og salg

August den sterkes død betydde slutten på Sachsenfyrstenes lidenskapelige interesse for orientalsk porselen. Samlingen ble demontert og lagret i kjelleren i Det japanske palass. Opprettelsen av europeiske porselensfabrikker utover på 1700-tallet førte til at det kinesiske porselenet mistet sin eksklusive karakter og prestisje. Selv om det ble importert mye ostindisk porselen til Europa gjennom hele 1700-tallet, var barokkens mote for kinesiske porselenskabinetter et avsluttet kapittel hos fyrster og adel. I 1876 ble samlingen flyttet til det tidligere kongelige galleri i Johanneum som ligger ved siden av residensen i Dresden.

Den største delen av den store evakuerte porselenssamlingen overlevde ødeleggelsene under andre verdenskrig og ble flyttet til daværende Sovjet i 1945. Mange av objektene ble utstyrt med et sovjetisk katalognummer. I 1958 ble samlingen returnert til Dresden. I 1962 ble gjenstandene installert i Zwinger som ligger like i nærheten av August den sterke residens. Bygningskomplekset Zwinger ble oppført av August den sterke som galleri for den kongelige kunstsamlingen. I likhet med residensen og store deler av Dresden ble anlegget bombet av de allierte militære styrker på slutten av andre verdenskrig. Zwinger er senere gjenoppbygd.

Figur 6: Zwinger i Dresden inneholder Sachsenfyrstenes kunstsamling. Porselenssamlingen er utstilt i første etasje. Zwinger ble bombet under annen verdenskrig, men er gjenoppbygd.

På slutten av 1800-tallet og frem til 1920-tallet ble det nødvendig for den tyske stat som følge av pengemangel å avhende gjenstander fra porselenssamlingen. Etter den første verdenskrig var Tyskland nær fallitt. I 1920 besluttet den tyske regjeringen derfor å selge en del gjenstander. En auksjon ble holdt i Berlin, og der kjøpte blant annet

den svenske industrieieren James Keiller noen av dragonvasene. Slik har mange gjenstander fra samlingen funnet veien til museer, kunsthandelen og private samlinger.

Litteratur:

Espir, Helen 2005: European Decoration on Oriental Porcelain 1700 – 1830. Portugal

Ströber, Eva 2001: “La maladie de porcelain...”. Leipzig